

Burgerberaad

Inleiding

In verschillende landen is het burgerberaad een manier om de democratie te versterken. Ook in Nederland krijgt het steeds meer aandacht. De kern is dat een aantal willekeurig gekozen burgers zich beraadt over een actueel maatschappelijk vraagstuk en daarover adviseert aan de volksvertegenwoordiging of regering. Wat zijn de redenen van de opkomst van het burgerberaad, wat houdt het in, wat zijn de voordelen; wat zijn aandachtspunten? En wat kunnen burgerinitiatieven, adviesraden sociaal domein en gemeenten ermee?

Waarom ontstond het burgerberaad?

Er heerst twijfel over de democratie, en vooral over de politiek. Hoger opgeleiden willen hun kennis en expertise inzetten en meer betrokken zijn bij het beleid. Lager opgeleiden voelen zich onmachtig en genegeerd en herkennen zich niet in de politici die hen vertegenwoordigen. Daarnaast zijn er nieuwe maatschappelijke opgaven die grote gevolgen hebben voor burgers, maar waarop zij nauwelijks invloed kunnen uitoefenen. Denk aan de energietransitie en de invoering van de omgevingswet.

Ten slotte raken burgers het zich op politieke besluitvorming kwijt in het ondoorzichtige mengsel van private organisaties die gemeenschapstaken uitvoeren en in de vergaande regionale samenwerking van gemeenten. Wie neemt waar de besluiten en hoe kunnen burgers invloed uitoefenen?

Wat is het?

Een groep burgers doet op basis van uitgebreide informatie en overleg aanbevelingen over het beleid. De leden vormen een dwarsdoornede van de bevolking. Daarom wordt eerst na loting een willekeurige groep burgers in een bepaalde stad of regio benaderd met de vraag of zij willen meedoen. Vervolgens komt door (zogenaamde gestratificeerde) loting een zo representatief mogelijke afspiegeling van de bevolking tot stand (geslacht, leeftijd, opleiding, afkomst etc.). Afhankelijk van de zwaarte van de opdracht komt het beraad verschillende keren bijeen, bijvoorbeeld gedurende zes maanden om het weekend.

Het initiatief kan komen van de politiek of van een groep burgers die in een thema is geïnteresseerd. De politiek (parlement, gemeenteraad) formuleert de opdracht en het politieke mandaat. Van te voren is duidelijk of de politiek zich verplicht de aanbevelingen over te nemen of dat het adviezen zijn. Kortom, van te voren is duidelijk hoe de politiek met het advies omgaat.

Een onafhankelijke organisatie begeleidt het beraad, door te zorgen dat er goede en begrijpelijke informatie komt en door als gespreksleiders op te treden. Het beraad bestaat uit drie fasen:

- (1) leren: bestuderen van informatie, aangereikt door experts, ervaringsdeskundigen en documenten, vanuit verschillende perspectieven;
- (2) delibereren: kleinere groepen komen met aanbevelingen voor deelonderwerpen;
- (3) besluiten: de voltallige groep stemt over de aanbevelingen en komt met een advies.

De uitkomst is een set van aanbevelingen die de politiek kan gebruiken om besluiten te nemen.

Wat zijn de voordelen?

Het burgerberaad werkt goed als er een ingewikkeld probleem is waar de politiek niet goed weg mee weet en dat de burgers direct raakt. Dankzij een burgerberaad kunnen burgers eerder in het proces serieus meepraten over het beleid. De politiek maakt gebruik van de kennis, betrokkenheid en creativiteit van de burgers. Alle burgers krijgen meer gelijke toegang tot de mogelijkheid om invloed uit te oefenen.

Niet alleen de goed georganiseerde organisaties met hun lobbyisten, maar ook de minder mondige burger kan zijn stem laten horen. Juist mensen die zich hebben afgekeerd van de politiek doen graag mee en voelen zich serieus genomen. Door de diverse samenstelling herkennen burgers die minder vaak participeren zich ook meer in het beraad, want ook mensen als zij zijn lid. Kortom, een burgerberaad geeft meer inzicht in wat de bevolking wil, vergroot het wederzijds vertrouwen tussen politiek en burgers en verkleint daarmee de kloof tussen beide.

Niet in de laatste plaats versterkt deelname aan het burgerberaad het democratisch burgerschap van de leden en hun zelfvertrouwen. Zij leren hoe ingewikkeld problemen kunnen zijn, bezien zaken van verschillende perspectieven, verplaatsen zich in anderen, komen tot productieve uitwisseling van argumenten, zoeken een gemeenschappelijke basis, vinden compromissen en komen gezamenlijk tot aanbevelingen. De kwaliteit van de democratie is daarmee gebaat.

Wat zijn belangrijke aandachtspunten?

Het burgerberaad vervangt de vertegenwoordigende democratie niet, maar is er een aanvulling op. Daarom is volstrekte helderheid nodig over het politieke mandaat, dat wil zeggen dat vooraf duidelijk is wat de ruimte is voor het burgerberaad. Hebben hun aanbevelingen de status van een bindend advies, zijn het louter aanbevelingen, kortom, hoe gaat de politiek om met het rapport van het burgerberaad? Als dat niet vooraf duidelijk is, is het risico van verkeerde verwachtingen groot bij zowel de politiek als het burgerberaad.

Het betrekken van minder mondige burgers die zich afzijdig houden van de politiek is een belangrijk punt. Persoonlijke benadering, in de zin van opbellen en bij mensen langsgaan, kan nodig zijn om hen over drempels heen te helpen. De kracht van een burgerberaad zit immers in een representatieve afspiegeling van de samenleving.

Behalve een lokaal (of landelijk) beraad over een thema zijn er twee varianten de moeite waard om te overwegen. In de eerste plaats een permanent burgerberaad, dat wil zeggen een beraad voor twee jaren, die de mogelijkheid heeft om 2 of 3 beraden te organiseren over actuele thema's. In de tweede plaats een regionaal burgerberaad dat de participatie van burgers op regionaal niveau versterkt. Bijvoorbeeld de regionale energiestrategie of de omgevingsvisie.

Wat kunnen burgers, burgerinitiatieven en adviesraden sociaal domein ermee?

Het concept van een burgerberaad is bruikbaar bij tal van maatschappelijke opgaven waarmee betrokken burgers, burgerinitiatieven en adviesraden te maken hebben. Enkele voorbeelden.

1. Verbeteren van de leefomstandigheden in een kwetsbare wijk

In sommige wijken is een samenstel van problemen, zoals armoede, eenzaamheid, onveiligheid, slechte gezondheid. Een burgerberaad kan op de opdracht krijgen om met voorstellen te komen voor verbetering van de omstandigheden in de wijk. Het is een goede manier zijn om burgers die afzijdig zijn van de samenleving en over weinig zelfvertrouwen beschikken, toch te betrekken bij de ontwikkelingen in hun wijk. Zij zijn immers de eigenaren van hun wijk, zij wonen er en zij hebben er direct belang bij. Een aantal actieve buurtbewoners, bijvoorbeeld verenigd in een buurtcoöperatie of een wijkraad, kan het initiatief nemen tot burgerberaad in een wijk.

2. Versterken van burgerparticipatie

Burgers willen meer invloed uitoefenen op het beleid, hetzij omdat ze hun kennis en expertise willen inbrengen, of omdat dat ze ontevreden zijn met hun leefsituatie. De gemeente kan een burgerberaad instellen om de band met burgers aan te halen en te versterken. Een burgerberaad kan de opdracht krijgen met voorstellen te komen ter verbetering van burgerparticipatie of, meer algemeen, de relatie van de gemeente met de burgers. De participatieverordening die gemeenten (na aanneming van het wetsvoorstel versterking participatie decentraal niveau) moeten opstellen biedt een concreet aanknopingspunt.

3. Realiseren van energietransitie

Volgens het klimaatakkoord moet Nederland aardgasvrij worden. In regionale energiestrategieën worden plannen gemaakt voor grootschalige opwekking van energie via windparken en zonneweiden. Gemeenten wijzen wijken aan die van het gas af moeten. De betrokkenheid van burgers bij deze ontwikkelingen is nog erg beperkt. Via een burgerberaad kunnen burgers worden betrokken bij de energietransitie en er invloed op uitoefenen.

4. Burgerparticipatie op regionaal niveau

Burgers hebben nauwelijks invloed op regionale ontwikkelingen, hoewel die voor hen van groot belang kunnen zijn. Er is sprake van een 'democratisch tekort'. De instelling van een permanent regionaal burgerberaad biedt de mogelijkheid om via een aantal panels over specifieke thema's de invloed van burgers bij die regionale ontwikkelingen te vergroten. De samenwerkende gemeenten in een regio of de provincie kunnen de initiatiefnemer zijn.

5. Diverse thema's

Er zijn veel meer thema's waarin een burgerberaad zinvol kan zijn, zoals verbetering van de jeugdzorg. De jeugdzorg is immers vastgelopen in te hoge kosten, geen gerichtheid op de burger met een hulpvraag en onvoldoende samenwerking tussen instellingen. Gemeenten zitten vast tussen te hoge uitgaven, de wens burgers te helpen en het gebrekkige functioneren van instellingen. Een groep zowel betrokken als meer afstandelijke burgers kan vanuit burgerperspectief aanbevelingen doen voor verbetering van de jeugdhulp.

Slot

Een burgerberaad kan een zinvolle aanvulling zijn van de representatieve democratie omdat het burgers betreft bij de oplossing van maatschappelijke problemen en daarmee de kwaliteit van de democratie vergroot. De grote meerwaarde van een burgerberaad is dat alle burgers, niet alleen de hoog opgeleiden, invloed kunnen uitoefenen. Er wordt gebruik gemaakt van het gezond verstand, de ervaringen en de kennis van betrokken burgers. Een burgerberaad kan diverse vormen aannemen, de kern is dat het een representatieve afspiegeling is van de bevolking is wat betreft leeftijd, opleiding, geslacht en afkomst.

Wilt u in uw gemeente (nadenken over) een burgerberaad? Informatie, advies en uitvoering nodig? Neem contact op met Henk Beltman, adviseur programma leefbaarheid Gelderland en projectleider Zorgbelang Inclusief.

henkbeltman@zorgbelanginclusief.nl

De leefbaarheidsalliantie Gelderland bestaat uit vier door de provincie gesubsidieerde samenwerkende organisaties: Vereniging Dorpshuizen Kleine Kernen Gelderland, Plattelandsjongeren Gelderland, Spectrum, partner met elan, en Zorgbelang Inclusief

